

Mae'r cyhoeddiad hwn wedi cael ei dynnu

Mae'r cyhoeddiad hwn wedi cael ei dynnu.

Nid yw'r cyhoeddiad hwn bellach yn gyfredol.

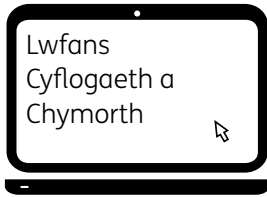

Adran Gwaith
a Phensiynau

Lwfans
Cyflogaeth a
Chymorth

Mae'r daflen hon yn cynnwys gwybodaeth a ddewiswyd o **www.gov.uk** ar 9 Ebrill 2018. Mae'r wybodaeth ddiweddaraf bob amser ar gael ar-lein. Mae'r daflen hon ar gyfer cyfarwyddyd yn unig ac ni ddylid dibynnu arno fel datganiad llawn o'r gyfraith yn y maes hwn.

Cynnwys

Arolwg	3
Yr hyn a gewch	4
Cymhwyster	7
Sut i wneud cais	10
Rhagor o wybodaeth	11

Argraffwyd gan yr Adran Gwaith a Phensiynau gan ddefnyddio'r testun a gymerwyd o www.gov.uk ar 9 Ebrill 2018.

© Hawlfraint y Goron.

ISBN 978-1-78659-047-3

DWP15W (Mai 2018)

Codau QR

Dyma godau bar sgwâr sy'n agor gwefan benodol, gan arbed i chi deipio cyfeiriadau gwe hir.

Gallwch gael ap am ddim i sganio codau QR ar y rhan fwyaf o ffonau clyfar.

Arolwg

www.gov.uk/employment-support-allowance

Os ydych yn sâl neu'n anabl, gall Lwfans Cyflogaeth a Chymorth gynnig i chi:

- cymorth ariannol os na allwch weithio
- help personol fel y gallwch weithio os ydych yn gallu

Gallwch wneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os ydych yn gyflogedig, yn hunangyflogedig neu'n ddi-waith.

Efallai y cewch eich trosglwyddo i Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os ydych wedi bod yn hawlio budd-daliadau eraill fel Cymhorthdal Incwm neu Fudd-dal Analluogrwydd.

Asesiad Gallu i Weithio

Os ydych yn hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth rhaid i chi gael Asesiad Gallu i Weithio. Mae hyn er mwyn gweld i ba raddau y mae eich salwch neu'ch anabledd yn effeithio ar eich gallu i weithio.

Yna, cewch eich rhoi mewn 1 o 2 grŵp os oes gennych hawl i Lwfans Cyflogaeth a Chymorth:

- grŵp gweithgaredd sy'n gysylltiedig â gwaith, lle byddwch yn cael cyfweliadau rheolaidd gydag ymgynghorydd
- grŵp cymorth, lle nad ydych yn cael cyfweliadau

Yr hyn a gewch

[www.gov.uk/employment-support-allowance/
what-youll-get](http://www.gov.uk/employment-support-allowance/what-youll-get)

Gallwch gael cymorth ariannol a chymorth sy'n gysylltiedig â gwaith drwy Lwfans Cyflogaeth a Chymorth.

Cymorth ariannol

Fel arfer, byddwch yn cael y gyfradd asesu am 13 wythnos ar ôl eich cais. Bydd hyn:

- hyd at £57.90 yr wythnos os ydych yn llai na 25 oed
- hyd at £73.10 yr wythnos os ydych yn 25 oed neu drosodd

Ar ôl hynny, os oes gennych hawl i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth, byddwch yn cael ei roi mewn 1 o 2 grŵp a byddwch yn cael:

- hyd at £73.10 yr wythnos os ydych yn y grŵp gweithgaredd sy'n gysylltiedig â gwaith
- hyd at £110.75 yr wythnos os ydych yn y grŵp cymorth

Efallai y byddwch yn cael mwy o Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn y grŵp gweithgaredd sy'n gysylltiedig â gwaith os gwnaethoch wneud cais cyn 3 Ebrill 2017.

Os ydych yn y grŵp cymorth ac ar Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm, byddwch hefyd yn gymwys i gael y premiwm anabledd uwch am £16.40 yr wythnos.

Efallai byddwch hefyd yn gymwys am y premiwm anabledd difrifol o £64.30 yr wythnos.

Os bydd yr asesiad yn cymryd mwy na 13 wythnos, bydd eich budd-dal yn cael ei ôl-ddyddio i 14eg wythnos y cais.

Mathau o Lwfans Cyflogaeth a Chymorth

Mae 3 fath o Lwfans Cyflogaeth a Chymorth:

- Lwfans Cyflogaeth a Chymorth 'dull newydd' os ydych yn gymwys i wneud cais am Gredyd Cynhwysol
- Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau - fel arfer cewch hwn os ydych wedi talu digon o gyfraniadau Yswiriant Gwladol (Gall credydau Yswiriant Gwladol gyfrif am ran o hyn, os byddwch yn ei cael)
- Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm - fel arfer cewch hwn ar ei ben ei hun neu ar ben Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau, os ydych ar incwm isel

Lwfans Cyflogaeth a Chymorth ‘dull newydd’

Gallwch wneud cais os ydych yn byw mewn ardal gwasanaeth llawn Credyd Cynhwysol.

Os ydych yn byw unrhyw le arall, gallwch dim ond wneud cais os yw un o'r canlynol yn wir:

- eich bod eisoes yn hawlio Credyd Cynhwysol
- eich bod wedi hawlio Credyd Cynhwysol yn ystod y 6 mis diwethaf a daeth eich taliadau'n dod i ben oherwydd eich enillion

Mae Lwfans Cyflogaeth a Chymorth ‘dull newydd’ yn gweithio yn yr un modd â Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau. Ni fydd incwm a chynilion eich partner yn effeithio ar faint o ESA dull newydd a delir i chi.

Gallwch gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd ar ei ben ei hun neu ar yr un pryd â Chredyd Cynhwysol. Os cewch y ddau ar yr un pryd, bydd eich taliad Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd yn cael ei ddidynnu o'ch taliad Credyd Cynhwysol - nid yw'n gwarantiedig y byddwch yn cael unrhyw arian ychwanegol

Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau

Gallech hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau os:

- nad ydych yn byw mewn ardal gwasanaeth llawn Credyd Cynhwysol
- rydych wedi talu digon o gyfraniadau Yswiriant Gwladol (Gall credydau Yswiriant Gwladol gyfrif am ran o hyn, os byddwch yn eu cael)

Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm

Efallai eich bod yn gymwys i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm os nad ydych wedi talu digon o gyfraniadau Yswiriant Gwladol.

Mae faint a gewch yn dibynnu ar eich amgylchiadau. Ni allwch gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm a Chredyd Cynhwysol yr un pryd.

Am ba mor hir y cewch Lwfans Cyflogaeth a Chymorth

Mae Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd a Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau yn para am 365 diwrnod os ydych yn y grŵp gweithgaredd sy'n gysylltiedig â gwaith.

Nid oes terfyn amser os ydych yn y grŵp cymorth, neu os cewch Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm.

Ail-wneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth

Gallech ail-wneud cais o leiaf 12 wythnos ar ôl i'ch Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd neu Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau ddod i ben. Efallai y byddwch yn gymwys eto yn dibynnu ar:

- Cyfraniadau Yswiriant Gwladol a dalwyd gennych yn y 2 flynedd dreth lawn flaenorol cyn y flwyddyn dreth rydych yn ei hawlio ynddi
- p'un ag yw eich iechyd yn dirywio a'ch bod yn cael eich rhoi yn y grŵp cymorth

Cymorth yn gysylltiedig â gwaith

Yn dilyn eich Asesiad Gallu i Weithio, byddwch yn ymuno â naill ai'r grŵp gweithgaredd sy'n gysylltiedig â gwaith neu'r grŵp cymorth os oes gennych hawl i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth.

Grŵp gweithgaredd sy'n gysylltiedig â gwaith

Mae'n rhaid i chi fynd i gyfweiliadau rheolaidd gydag ymgynghorydd a all eich helpu gyda phethau fel nodau swyddi a gwella eich sgiliau.

Grŵp cymorth

Nid oes yn rhaid i chi fynd i gyfweiliadau, ond gallwch ofyn am gael siarad ag ymgynghorydd personol. Rydych fel arfer yn y grŵp hwn os yw eich salwch neu'ch anabledd yn cyfyngu'n ddifrifol ar yr hyn y gallwch ei wneud.

Sanctiynau budd-dal

Gellir lleihau eich Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os na fyddwch yn mynd i gyfweiliadau neu'n gwneud y gweithgareddau sy'n gysylltiedig â gwaith a gytunwyd gyda'ch ymgynghorydd. Gall y gostyngiad barhau am hyd at 4 wythnos.

Cewch 'llythyr sanctiwn'. Dywedwch wrth eich ymgynghorydd Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os oes gennych reswm da dros gollir cyfweiliad.

Cewch llythyr arall os penderfynir y byddwch yn cael sanctiwn. Bydd eich budd-dal dim ond yn cael ei effeithio ar ôl i benderfyniad gael ei wneud.

Dylech gysylltu â'ch awdurdod lleol yn syth os ydych yn hawlio Budd-dal Tai neu Ostyngiad Treth Cyngor. Byddent yn dweud wrthyhch beth i'w wneud i barhau i gael cymorth.

Os cewch sancsiwn:

- gallwch ofyn i'r penderfyniad gael ei ailystyried.
- gallwch hefyd ofyn am 'daliad caledi' - cysylltwch â'r Ganolfan Byd Gwaith.

Sut y cewch eich talu

Telir pob budd-dal, pensiwn a lwfans i'ch cyfrif banc, cymdeithas adeiladu neu gyfrif undeb credyd.

Gwyliau'r banc

Os yw eich taliad yn ddyledus ar wyl y banc, cewch eich talu ar y diwrnod gwaith olaf cyn y gwyliau.

Mae'r cap ar fudd-daliadau yn cyfyngu ar faint o fudd-dal y gall y rhan fwyaf o bobl rhwng 16 a 64 oed ei gael. Nid yw rhai budd-daliadau unigol yn cael eu heffeithio, ond gall effeithio ar gyfanswm y budd-dal a gewch. Ni fydd y cap yn effeithio arnoch os ydych yn y grŵp cymorth.

Cymhwyster

www.gov.uk/employment-support-allowance/eligibility

Gallwch gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os yw eich salwch neu anabledd yn effeithio ar eich gallu i weithio a:

- rydych o dan oedran Pensiwn y Wladwriaeth
- nid ydych yn cael Tâl Salwch Statudol neu Dâl Mamolaeth Statudol ac nid ydych wedi dychwelyd i'r gwaith
- nid ydych yn cael Lwfans Ceisio Gwaith

Gallwch wneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os ydych yn gyflogedig, yn hunangyflogedig, yn ddi-waith neu'n fyfyrwr sy'n cael Lwfans Byw i'r Anabl neu Daliad Annibyniaeth Personol.

Gallech gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os ydych wedi byw neu weithio dramor ac wedi talu digon o Yswiriant Gwladol y DU (neu'r hyn sy'n gyfwerth mewn gwlad yr AEE neu wlad arall y mae gan y DU gytundeb â hwy).

Defnyddiwch gyfrifiannell budd-daliadau i wirio a ydych yn gymwys. Cewch ragor o wybodaeth yn www.gov.uk/benefits-adviser

Ail-geisiadau

Yn y rhan fwyaf o achosion, ni fyddwch yn gymwys i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth eto os canfuwyd bod gennych y gallu i wneud rhywfaint o waith ar ôl eich Asesiad Gallu i Weithio. Y prif eithriadau yw pan:

- mae eich cyflwr presennol wedi gwaethygu
- rydych yn hawlio ar gyfer cyflwr newydd.

Asesiad Gallu i Weithio

Ar ôl i chi wneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth, cewch lythyr yn dweud wrthyhch ble i fynd i gael eich Asesiad Gallu i Weithio ac yn esbonio beth i'w wneud.

Bydd yn rhaid i chi hefyd gwblhau'r 'Holiadau gallu cyfyngedig i weithio' yn ystod y cais.

Gellir atal eich budd-dal os na fyddwch yn cwblhau'r holiadur neu'n mynd i'r asesiad.

Efallai y byddwch yn gallu cael recordiad o'r asesiad.

Gwneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth os ydych yn gweithio

Gallech weithio a pharhau i hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth. Mae'n dibynnu ar faint a gewch eich talu a'r oriau a wnewch.

Gwaith a ganiateir

Os gwnewch 'gwaith a ganiateir' ni fydd fel arfer yn effeithio ar eich Lwfans Cyflogaeth a Chymorth. Mae'n waith a ganiateir os yw'r ddau beth yn berthnasol:

- rydych yn ennill hyd at £125.50 yr wythnos
- rydych yn gweithio llai nag 16 awr yr wythnos

Nid oes cyfyngiad ar faint o wythnosau y gall eich gwaith a ganiateir barhau.

Gwaith a ganiateir wedi'i gynnal

Gallwch wneud 'gwaith a ganiateir wedi'i gynnal' ac ennill hyd at £125.50 yr wythnos. Rhaid i'r gwaith a ganiateir wedi'i gynnal yn un o'r canlynol:

- rhan o raglen driniaeth
- dan oruchwyliaeth gan rywun o gyngor lleol neu fudiad gwirfoddol y mae ei swydd i drefnu gwaith i bobl anabl.

Pan fyddwch yn dechrau gweithio

Llenwch ffurflen PW1W a'i hanfon i swyddfa'r Ganolfan Byd Gwaith sy'n delio â'ch budd-dal. Lawrlwythwch ffurflen trwy chwilio am 'PW1ESAW' yn **www.gov.uk/cymraeg**

Mae angen i chi ddweud wrth y Ganolfan Byd Gwaith os gwnewch unrhyw waith gwirfoddol (nid yw hyn fel arfer yn effeithio ar eich Lwfans Cyflogaeth a Chymorth).

Dywedwch wrth y swyddfa Canolfan Byd Gwaith sy'n delio â'ch cais os bydd eich amgylchiadau'n newid (er enghraifft: mae eich incwm yn newid neu os ydych yn mynd dramor) gan y gall hyn effeithio ar eich Lwfans Cyflogaeth a Chymorth. Cewch ragor o wybodaeth yn **www.gov.uk/contact-jobcentre-plus**

Eich incwm a'ch cynilion

Efallai y bydd eich incwm yn effeithio ar eich Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau neu'n seiliedig ar incwm. Gall incwm gynnwys:

- eich incwm chi a'ch partner
- cynilion dros £6,000
- incwm o bensiwn

Ni fyddwch yn gymwys i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar incwm os oes gennych gynilion dros £16,000.

Nid yw Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd yn ystyried unrhyw gynilion sydd gennych.

Sut i wneud cais

www.gov.uk/employment-support-allowance/how-to-claim

Y ffordd gyflymaf i wneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yw dros y ffôn.

Mae'r rhif y byddwch yn ei ffonio yn dibynnu ar ba fath o Lwfans Cyflogaeth a Chymorth rydych ynn gwneud cais amdano.

Efallai y byddwch yn gallu hawlio Credyd Cynhwysol. Gwiriwch eich bod yn gymwys i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth cyn gwneud cais.

Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd

Gwnewch gais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd dros y ffôn.

Ffôn: **0800 328 1744**

Ffôn testun: **0800 328 1344**

Dydd Llun i Ddydd Gwener, 8am i 6pm

Os nad ydych yn gymwys i hawlio Credyd Cynhwysol yn eich ardal, ni fyddwch yn gallu hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth dull newydd. Efallai y gallwch hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau neu incwm yn lle hynny.

Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau neu incwm

Ffoniwch y ganolfan gyswllt i wneud cais am Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn seiliedig ar gyfraniadau neu incwm.

Ffôn: **0800 012 1888**

Ffôn testun: **0800 023 4888**

Dydd Llun i Ddydd Gwener, 8am i 6pm

Gallwch hefyd gwblhau ac argraffu'r ffurflen ESA1W a'i hanfon neu fynd â hi i'ch swyddfa Canolfan Byd Gwaith leol. Ewch i www.gov.uk/cymraeg a chwiliwch am 'ffurflen ESA1W'.

Beth sydd ei angen arnoch i wneud cais

Bydd angen y canlynol arnoch pan fyddwch yn gwneud cais:

- rhif Yswiriant Gwladol
- tystysgrif feddygol
- cyfeiriad a rhif ffôn eich Meddyg Teulu
- rhifau ffôn cartref a symudol
- manylion morgais neu landlord
- bil treth cyngor
- cyfeiriad a rhif ffôn y cyflogwr a'r dyddiadau cyflogaeth neu ddiwrnod olaf y buoch yn gweithio
- manylion cyfrif banc
- manylion unrhyw arian arall a gewch, er enghraifft: budd-daliadau neu dâl salwch

Os ydych yn anghytuno gyda phenderfyniad

Gallwch herio penderfyniad am eich cais. Gelwir hwn yn gofyn am ailystyriaeth orfodol.

Rhagor o wybodaeth

[www.gov.uk/employment-support-allowance/
further-information](http://www.gov.uk/employment-support-allowance/further-information)

Symud o fudd-daliadau analluogrwydd i Lwfans Cyflogaeth a Chymorth

Cewch wybod p'un a ydych yn y grŵp cymorth neu grŵp gweithgaredd sy'n gsylltiedig â gwaith os ydych yn trosglwyddo o:

- Budd-dal Analluogrwydd
- Cymhorthdal Incwm wedi'i dalu oherwydd salwch neu anabled
- Lwfans Anabled Difrifol

Caiff eich budd-dal ei drosglwyddo'n awtomatig ac ni fydd toriad yn y taliadau a gewch. Yna, byddwch yn cael Asesiad Gallu i Weithio i benderfynu a ydych yn gymwys i gael Lwfans Cyflogaeth a Chymorth.

Os bydd swm y budd-dal a gewch ar hyn o bryd yn is na swm y Lwfans Cyflogaeth a Chymorth, bydd eich arian yn cynyddu cyn gynted ag y byddwch yn symud i Lwfans Cyflogaeth a Chymorth.

Cewch 'daliad ychwanegol' os bydd y swm o fudd-dal a gewch ar hyn o bryd yn fwy na'r swm arferol o Lwfans Cyflogaeth a Chymorth. Golyga hyn y byddwch yn parhau i gael yr un faint o arian a gewch yn awr.

Ni fydd y swm o fudd-dal a gewch yn cynyddu tan y bydd y swm arferol o Lwfans Cyflogaeth a Chymorth wedi cynyddu gan swm y taliad ychwanegol.